

# **BSOBAC Bacheloroppgave med forskningsmetode Vår 2021**

«Relasjonens kraft i arbeid med traumeutsatte unge»

Litteraturgjennomgang



**DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET**

**INSTITUTT FOR SOSIALFAG**

Antall ord i besvarelsen: 12171

( NB! Ord på forsiden og tabeller teller ikke med)

Kandidatnummer: 3038

## **Ikkje dytt**

Ikkje dytt,  
eg må få gå trappa sjøl.  
Vil du gå fortare med andre pauser,  
så er det greit det.

Ikkje dytt!  
Eg må få stå her ei stund,  
- kvila, kava, gråta, le.  
- Ryggja og setje eine foten ned att på  
forrige trinn - kjenna ekstra etter om  
eg er ferdig til å gå vidare.

Ikkje dytt!  
Det er så vondt å snubla.  
Eg gjer det likevel, men då er det på  
min måte - den er tryggast for meg.

Ikkje tru at trappa er lettare å gå  
fordi du veit kva neste trinn heiter.  
Men det er fint at du vinkar.

Det er trygt å ha deg saman med meg,  
for eg leitar etter nokon å halde i.  
Fint å ha nokon stødig bak ryggen,  
nokon som kjenner trappa.

Det er tungt å gå åleine,  
fint å ha deg der, men ikkje dytt! -  
Eg kjem i mitt eige ganglag eg.  
Det er fint å sjå at andre har kome seg opp.

Eg er i seget,  
men ha tolmod med meg!

Gudrun Lid Sæter

# Innholdsfortegnelse

<b>1. Innledning</b> .....	<b>4</b>
1.1 Bakgrunn for valg av tema .....	4
1.2 Relevans for sosialfaglig arbeid.....	4
1.3 Problemstilling og avgrensing .....	5
1.4 Begrepsforklaring .....	6
<b>2. Kontekst</b> .....	<b>7</b>
2.1 Barnevernet som institusjon.....	7
2.2 Barnevernloven.....	9
<b>3. Metode</b> .....	<b>9</b>
3.1 Vitenskapsteoretisk plassering .....	9
3.2 Valg av metode .....	10
3.3 Litteratursøk .....	11
3.4 Inklusjons og eksklusjonskriterier .....	12
3.5 Presentasjon av utvalg .....	13
3.6 Etske overveielser .....	15
<b>4. Teori/perspektiv</b> .....	<b>16</b>
4.1 Relasjon .....	16
4.2 Barnets perspektiv.....	17
4.3 Tilknytning og anerkjennelsesteori .....	18
4.4 Traumebevisst omsorg .....	19
4.4.1 Trygghet.....	19
4.4.2 Relasjon .....	20
4.4.3 Følelsesregulering .....	20
<b>5. Presentasjon av funn</b> .....	<b>22</b>
5.1 Likheter og ulikheter.....	24
<b>6. Drøfting</b> .....	<b>25</b>
6.1 Den miljøterapeutiske relasjonen.....	25
6.1.2 Trygghet til de ansatte .....	27
6.2 Barnets behov for anerkjennelse og trygghet.....	28
6.3 Kjærlighet i den profesjonelle relasjon .....	29
6.4 Traumebevisst omsorg som en del av den relasjonelle kompetansen .....	30
6.4.1 Utfordringer ved en traumesensitiv tilnærming .....	31
6.5 Relasjonens spillerom .....	32
6.6 Barnets perspektiv i relasjonen .....	32
<b>7. Oppsummering og konklusjon</b> .....	<b>33</b>
7.1 Videre forskning.....	35
<b>8. Litteraturliste</b> .....	<b>36</b>

## 1. Innledning

### 1.1 Bakgrunn for valg av tema

Gjennom 3 år på studiet «sosialt arbeid», har relasjonelt arbeid engasjert meg. I denne oppgaven ønsker jeg å finne ut mer om denne kraften som ligger i relasjonen i møtet mellom hjelper og bruker. I arbeid med utsatte barn og unge er vi med å forme dem som mennesker. Hvordan vi som profesjonelle yrkesutøvere møter dem, og hvilke perspektiv vi ser det i har stor betydning for deres utvikling og liv. Barn og unges psykiske helse er et felt jeg har arbeidet noen år innenfor. Det er et fagfelt som er i stadig utvikling, og det arbeides stadig frem nye metoder og modeller. I praksistiden min ble jeg introdusert for metaforen «pinnsvinets dilemma». På samme måte som piggene beskytter pinnsvinet for fare, lager vi mennesker strategier for å beskytte oss mot fare. Om et barn opplever at verden er et farlig sted, utvikler barnet en rekke tilpasningsstrategier for å beskytte seg. Denne metaforen gjorde meg nysgjerrig på temaet. Jeg har arbeidet tett innpå sårbare barn og ungdommer, og har erfart hvordan barna ofte oppfatter omgivelsene som utrygge. Det skal lite til før barnet blir sint eller frustrert og skyver den som er rundt dem bort. Slik blir det fort vanskelig å være i relasjon med andre. Ved å ha en forståelse for hvordan ungdommer som har opplevd utrygg tilknytning kan oppfatter verden, kan det være lettere å nærme seg dem. I denne oppgaven vil jeg gå inn og finne ut hvordan vi som profesjonelle yrkesutøvere gjennom relasjonen kan hjelpe dem.

### 1.2 Relevans for sosialfaglig arbeid

Sosialt arbeid dreier seg om å se en person ut fra den sammenhengen han eller hun befinner seg i, det handler om å se «personen i situasjonen» (T. Ellingsen et al., 2015, 19). Dette begrepet er et grunnleggende relasjonelt perspektiv i utførelsen av sosialt arbeid. Med det menes det at man må se på om det er individet eller samfunnet, eller begge deler, som er utgangspunktet for problemet. Sosialt arbeid handler om endringsarbeid både på individ og samfunnsnivå (T. Ellingsen et al., 2015, s25). Sosialarbeideren bruker relasjoner som tolknings- og handlingsredskap, og som perspektiv i arbeidet.

I barnevernloven § 1-1 står det at «barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge

får gode og trygge oppvekstvilkår» (barnevernloven, 1992). Ifølge barnekonvensjonen artikkel 20, har barn uten omsorg fra familie rett på beskyttelse og omsorg.

Barnekonvensjonen ble inkorporert i Norsk lov gjennom menneskerettighetsloven §2, nr 4 (Menneskerettsloven, 1999).

Sosialt arbeid er bygget på humanistiske og demokratiske verdier (Fellesorganisasjonen, 2019). De yrkesetiske retningslinjene legger føringer for hvordan vi som arbeider med mennesker skal forholde oss, og hvilke prinsipper og verdier som skal ligge til grunn i vårt arbeid. Den profesjonelle relasjonen mellom profesjonsutøver og bruker skal bygge på verdier som tillit, åpenhet og redelighet (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 4). Retningslinjene sier og at bruker har rett på å bli møtt med omsorg og nestekjærlighet.

Det er forsket mye på barnevernsinstitusjoner og hvordan ungdommene har det der. En fersk undersøkelse fra barneombudet kan fortelle oss at relasjonen til de ansatte er noe av det viktigste for ungdommen på institusjon (Barneombudet, 2020, s 40). Begreper som «rettighetsbarn» og «medvirkning» har blitt tydeligere i barnevernet de siste årene. Offentlige utredninger har satt søkelyset på ungdommens rett til makt og medvirkning (NOU 2011), og rett til omsorg og beskyttelse (NOU 2016).

Som miljøterapeut ved en barnevernsinstitusjon er jeg i kontakt med ungdommer som har opplevd traumatiske og kritiske hendelser i oppveksten. Mange av ungdommene har vokst opp i hjem med mangel på trygghet og kjærlighet fra sine omsorgspersoner. Ved å ta en dypdykk i relasjonens kraft, ønsker jeg å se på hva som gjør relasjonen så viktig og avgjørende i møte med ungdommene, og hvordan vi gjennom relasjon kan møte «personen i situasjonen».

### 1.3 Problemstilling og avgrensning

**Problemstilling: *Hvordan kan relasjonelt miljøterapeutisk arbeid bidra til å møte traumeutsatte unges behov for kjærlighet og trygghet på barnevernsinstitusjoner?***

**Avgrensning:** Det relasjonelle arbeidet er viktig i ethvert arbeid med mennesker. Denne oppgaven avgrenses til ungdom på barnevernsinstitusjoner i Norge, i alderen 13-22 år. Det vil ikke være noe fokus på kjønnsperspektiv, sosioøkonomisk bakgrunn eller etnisitet. Jeg vil ha en del fokus på forståelsesrammen «Traumebevisst omsorg» (TBO), fordi den de siste årene er blitt mye brukt innenfor barnevernet. Her vil jeg nevne de ulike pilarene, men jeg vil ha

hovedfokus på pilarene «trygghet» og «relasjon» når jeg kommer til drøftingsdelen, fordi disse er mest aktuelle for å besvare min problemstilling. Under avsnittet 4.3 med «tilknytning», ønsker jeg få frem hvordan tilknytningsteoretisk forståelse må ses sammen med relasjonsforståelsen og utøvelse av miljøterapi. Her kunne jeg nevnt flere teorier, men har valgt å gå inn i Axel Honneth sin anerkjennelsesteori og John Bowlbys tilknytningsteori. Når det gjelder Bowlby skiller han mellom fire ulike tilknytningsmønstrene: den trygge tilknytningen, den utrygge ambivalente tilknytningen, den utrygge unnvikende og den desorganiserte. Jeg velger å begrense til trygg/utrygg tilknytning, da dette har mest relevans for drøfting av oppgaven.

## 1.4 Begrepsforklaringer

### Relasjon

En *relasjon* er det forholdet vi har til andre mennesker. Det er et *gjensidig og interaktivt* forhold der begge parter påvirker hverandre (Aamodt, 2014, s. 36). Begrepet er et kjernebegrep i sosialt arbeid, og tar sikte på at man aldri skal forstå en person uavhengig av sin kontekst. «Utviklingen vår som mennesker skjer i samspill med andre mennesker og omgivelsene for øvrig (Aubert & Bakke, 2018, s. 33). I denne oppgaven vil jeg se på relasjonen mellom miljøterapeuten og ungdommen, og hvordan man som ansatt kan bruke relasjonen i arbeidet.

### Miljøterapi

Når jeg i denne oppgaven nevner miljøterapi er det det arbeidet den ansatte gjør sammen med ungdommen for å skape endring. «Miljøterapi er det gjennomtenkte arbeidet som drives av en gruppe personale overfor en gruppe pasienter i den hensikt å bidra til pasientens bedring» (Skårderud & Sommerfeldt, 2013, s. 18). Larsen har en annen definisjon og sier at miljøterapi er «en systematisk og gjennomtenkt tilretteleggelse av miljøets psykologiske, sosiale og materielle/fysiske sider i forhold til individets og gruppens situasjon og behov» (Larsen, 2018, s. 16). Begrepet miljøterapi er todelt; miljø og terapi. Miljø handler om å organisere hverdagen for ungdommen, mens terapi handler om å utvikle og forandre. Den ansatte ved en barnevernsinstitusjon har tittelen miljøterapeut.

## Traume

Begrepet traume kan defineres som «en hendelse eller vedvarende betingelser som overvelder personenes kapasitet til å integrere den emosjonelle opplevelsen, og som oppleves som en trussel mot eget, eller nære andres, liv eller kroppslige integritet» (Nordanger & Braarud, 2017, s. 19). Begrepet traume betyr skade eller sår. Det kan være kroppslig og mentalt.

Det skilles mellom traume 1 og traume 2 i traumeteorien. Traume type 1 er enkeltstående hendelser, som eks trafikkulykke. Traume type 2 er utviklingstraume, som gjentatt og vedvarende traumatisering. Barn som utsettes for krenkende eller skremmende opplevelser over tid, kjennetegnes som en utviklingstraume. Utviklingen til barnet blir påvirket og skadet.

## Kjærlighetsbegrepet

Kjærlighets begrepet kom inn i barnevernloven i 2018, etter lovforslag fra barne og likestillingsdepartementet, Prop 169 L (2016-2017). Ordet «Kjærlighet» er gresk og beskriver menneskers lengsel og begjær etter å bli elsket. Thomas Aquinas beskriver kjærlighet som det «å ville noe godt for en annen» (Snl, 2021)

Barnevernsproffene i forandringsfabrikken definere kjærlighetsbegrepet slik: «barn skal møtes med menneskevarme, gjennom varme øyne, varmt kroppsspråk, varme ord - og at voksne lytter for å prøve å forstå dem helt til bunns» (Forandringsfabrikken, 2018, s. 1).

## Barnevernsinstitusjoner

«Barnevernsinstitusjoner omfatter barnehjem, ungdomshjem, sentre for foreldre og barn m.m. Barne- og ungdomshjemmene gir daglig omsorg til barn og unge som for kortere eller lengre tid trenger å bo utenfor eget hjem. Andre tiltak, som f.eks. kollektiver for unge rusmisbrukere, kan også godkjennes som barnevernsinstitusjoner» (Grinde et al., 2015).

## 2. Kontekst

### 2.1 Barnevernet som institusjon.

Hovedsakelig er det foreldre som har ansvar for sine barn. Om det offentlige må ta over ansvaret for barnet er det barneverntjenesten som tar over ansvaret for barnet, i tråd med barnevernloven. Det kan være flere grunner til at et barn ikke kan bo i hjemmet. Det kan være manglende omsorgsevne, vold i hjemmet, at foreldrene misbruker rus eller er så alvorlig

psykisk syke at de selv ikke klarer ta seg av barnet. Det kan også være atferd eller rusproblematikk hos barnet selv (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 33). Om et barn ikke lenger kan bo hjemme er det Bufetat og kommunens ansvar å finne en passende plass. Bufetat forvalter og tildeler institusjonsplasser etter søknad fra barneverntjenesten i kommunen (Bufetat, 2020).

Det legges vekt på at plasseringen skjer i barnets vante omgivelser om det er mulig, som fosterhjem hos familie og slekt. Slik kommer barnet raskere inn i hverdagen. Om fosterhjem ikke er aktuelt er det institusjon som er alternativet. Institusjons plassering kan være mer stabilt enn fosterhjem. Unge med alvorlige former på samspillsforstyrrelser kan ha behov for en mer tilrettelagt hverdag. Her treffer de andre ungdommer i samme situasjon, og møter ansatte med god kompetanse. Dette gjelder særlig for dem som har utfordringer i forhold til atferd og rus.

Kapittel 4 i barnevernloven tar for seg de ulike plasseringene, etter ungdommens behov. Det finnes ulike typer institusjoner i Norge; institusjoner for ungdom, akutt og utredning, omsorg, atferd, rus og enetiltak. Dette er for å tilpasse ungdommens behov, og sørge for at ungdommen har trygge rammer rundt seg (Bufdir, 2020). Har ungdommen eks utfordringer knyttet til rus eller atferd vil en plassering etter bvl § 4-26 eller § 4-25 jfr § 4-24, være mest hensiktsmessig. Her blir ungdommen observert, undersøkt og behandlet etter behov. Er barnet plassert etter bvl § 4-6, er det fordi omsorgspersonene er syke eller ikke er i stand til å ta vare på dem. Her vil de ansatte på institusjonen gi god omsorg, og følge med på barnets utvikling. Plassering etter Bvl §4-4 og 4-12 blir og brukt ved omsorgssvikt i hjemmet, her kan barnet bo over en lengre periode. Det finnes rundt 167 offentlige og statlige barnevernsinstitusjoner i Norge. Ved utgangen av 2020 var det registrert 978 boende ungdommer på institusjon i Norge (SSB, 2020).

På barnevernsinstitusjoner er det ansatte med ulik faglig bakgrunn. De fleste med helse og sosialfaglig utdannelse, som barnevernspedagog, sosionom og vernepleier. Når man blir ansatt får man som regel tittelen «miljøterapeut». Den miljøterapeutiske oppgaven handler om å sikre eller skape muligheter for barnet til å arbeide med nødvendige forandrings- og utviklingsprosesser (Larsen, 2018, s. 64).



## 2.2 Barnevernloven

Barnevernloven hviler på tre prinsipper; barnets beste, det biologiske prinsipp og minsteinngreps prinsipp (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27). «Barnets beste» innebærer at tiltak og beslutninger skal være til det beste for barnet. Barnets behov for beskyttelse og omsorg skal tillegges større vekt enn foreldrenes rettigheter. Det biologiske prinsipp tar utgangspunkt i at foreldre selv skal kunne oppdra sine barn, og barnet skal få vokse opp hos sin familie. Barnevernet skal så langt det lar seg gjøre prøve ut mildere tiltak i hjemmet, før omsorgsovertakelse. Bvl § 4-4, sjettede ledd gir hjemmel i lov til å plassere barn utenfor hjemmet som hjelpetiltak, dersom andre hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig. Når det gjelder plassering på grunn av atferds- og rusproblemer er det bvl § 4-24 og bvl § 4-25 som er gjeldene. Om det fattes vedtak om omsorgsovertakelse, vil ungdommen bli plassert etter barnevernloven § 4-12 (barnevernloven, 1992).

Kapittel 5 i barnevernloven handler om institusjon. Barne, ungdoms og familieetaten har ansvaret for etablering og drift av institusjoner (barnevernloven, 1992, § 5-1).

Rettighetsforskriften sikrer ungdommene som bor på institusjon en forsvarlig omsorg og behandling. Beboeren sitt behov for vern om sin integritet blir sikret. Dette setter høye krav til dem som arbeider ved institusjonen. Det er alltid den ansattes ansvar å følge gjeldene lover og regler. Om ungdommen setter seg selv i fare, er det viktig å beskytte barnet.

Rettighetsforskriften gir i § 14 hjemmel til bruk av tvang om ungdommen setter seg selv i situasjoner som kan være skadelig for deres trygghet og utvikling (rettighetsforskriften, 2011).

## 3. Metode

### 3.1 Vitenskapsteoretisk plassering

Vitenskapen har forskjellige kunnskapssyn. Det er vanlig å skille mellom naturvitenskapen, og humanvitenskapen. Naturvitenskapen er studiet av den fysiske naturen. Humanvitenskapen er studiet av mennesket og menneskeskapte fenomener (Olav Dalland, 2020, s. 41). Innenfor den humanetiske retningen finner vi *hermeneutikk*, som betyr fortolkningslære. Det betyr at «forskeren skal prøve å oppdage og legge frem meningsperspektivet til folkene som blir studert ved å studere talen eller språket til den som snakker eller skriver» (Postholm, 2010, s. 19). Ved å tolke kan man prøve finne en mening eller en forklaring i noe som er uklart. *Fenomenologi* er og et begrep, som betyr læren om fenomenene. I en fenomenologisk

undersøkelse undersøker man hvordan et menneske opplever verden. «En beskrivende deskriptiv fenomenologi forsøker å forstå menneskers tanker, følelser og atferd» (Olav Dalland, 2020, s. 49). Fenomenologisk forskning er viktig innen helse og sosialsektoren for å få økt kunnskap om hvordan brukere har det, og hvordan de forstår sin egen livssituasjon. I min oppgave ønsker jeg bruke forskning til å få svar på min problemstilling. Jeg har derfor valgt ut 4 ulike vitenskapelige artikler som skal hjelpe meg å få de svarene jeg trenger. Forfatterene av artiklene har gjort fenomenologiske undersøkelser, som retter oppmerksomheten mot brukers eget perspektiv. De har blant annet gjort undersøkelser i form av intervju og observasjon. Jeg vil prøve å forstå og tolke funnene, for å kunne besvare min problemstilling.

### 3.2 Valg av metode

«Metoden er redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke» (Olav Dalland, 2020, s. 54). Kvantitativ metode gir data av målbare enheter, og består som oftest av tall. Der går man i bredden, og undersøker mange enheter. Datainnsamlingen skjer gjennom spørreskjema med faste svaralternativer eller systematiske og strukturerte observasjoner. Kvalitativ metode går i dybden og undersøker få enheter. Det skjer ved direkte kontakt med feltet, eks i form av intervju. Mens kvantitative undersøkelser er opptatt av tall, er kvalitative undersøkelser mer opptatt av å tolke (Olav Dalland, 2020, s. 56). Felles er at begge har til hensikt å gi en bedre forståelse av ulike fenomener i vårt samfunn.

Når man skal velge metode må man se på hvordan man best mulig kan få svar på sin problemstilling. «Et problem er en undring som er formulert som et spørsmål som vi ønsker svar på» (Olav Dalland, 2020, s. 209).

Til min problemstilling finnes det mye forskning, det var derfor hensiktsmessig å bruke litteraturstudie. En litteraturstudie er en omfattende studie med fortolkning av litteratur for å svare på en problemstilling. «Ved en litteraturstudie henter man data fra eksisterende fagkunnskap, forskning og teori» (Olav Dalland, 2020, s. 199). En litteraturstudie har et bredt spekter, med data hentet fra empirisk forskning. Kunnskapen fra funnene skal bidra til å svare på problemstillingen. Målet med min oppgave er å finne ut mer om relasjonens kraft i arbeid med ungdommer, gjennom vitenskapelig forskning. Vitenskap er undersøkelse, hvor man undersøker et relevant faglig problem i en faglig kontekst på en faglig måte (Rienecker et al.,

2013, s. 18). Litteraturstudie gir en fin mulighet til å se sammenhenger på feltet, ved å dra inn funn fra ulike forskninger.

Søkene i oppgaven skal kunne være kontrollerbare og pålitelige (Olav Dalland, 2020).

Nedenfor vil jeg presentere litteratursøk, utvalg, inklusjons og eksklusjonskriterier i tre ulike tabeller for å skape en oversikt og en kvalitetssikring.

### 3.3 Litteratursøk

I forarbeidet til oppgaven har det blitt søkt i ulike databaser for å finne aktuell litteratur. Det er hovedsakelig blitt søkt i Oria, Idunn og Google scholar. Bufdir sitt nettbibliotek, NOVA og RVTS sine nettsider ble også brukt for å undersøke aktuell forskning der. Søkeord som «relasjon», «barnevern», «barnevernsinstitusjon», «trauma» og «traumainformed care» ble brukt under prosessen. Ved å sette OG/ELLER i søket, ga det mer avgrenset søk. Ved å bruke stjernetegn (\*) fikk jeg og opp treff som hadde alle varianter av ordet i seg.

(Tabell 1)

Database	Søkeord	Antall treff/ Antall relevante	Artikler
ORIA	Relasjon ELLER barnevernsinstitusjon	31/1	Relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjon i Norge
Idunn	Relasjon OG barnevern	126/1	Kjærlighetens inntreden i barnevernet
ORIA	Relasjon* OG barnevern	168/1	Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet
Google scholar	The trouble with trauma AND Howard Bath	1/1	The trouble with trauma

### 3.4 Inklusjon og eksklusjonskriterier

Et kriterie for oppgaven var at artiklene skulle være fagfellevurdert. Det betyr at artikkelen må være akademisk bedømt og godkjent av eksperter innen fagfeltet. I tråd med oppgavens krav og retningslinjer skal ingen av artiklene være eldre enn 5 år. Alle artikler som ble publisert før 2015 ble derfor ekskludert. For å begrense antall treff ble det søkt etter norske og engelske artikler.

(Tabell 2)

Inklusjonskriterier	Eksklusjonskriterier
Artikler som er fagfellevurdert	Artikler som ikke er fagfellevurdert
Artikler publisert mellom 2015 og 2021	Artikler publisert før 2015
Artikler som er skrevet på Norsk og Engelsk	Artikler som er skrevet på annet språk enn Norsk og Engelsk

### 3.5 Presentasjon av utvalg

I denne tabellen vil jeg beskrive de utvalgte artiklene mine. Her presenteres forfatter, publikasjon, hvilken metode forfatteren har brukt, type empiri og hvem og hvor mange informanter det er med i undersøkelsen.

(Tabell 3)

Forfatter	Publikasjon	Kvalitativ/kvantitativ	Type empiri	Hvem og hvor mange informanter
Marianne Buen Sommerfeldt (2019)	Relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjoner i Norge	kvalitativ	Dokumentanalyse	3 barneverns Institusjoner; gartnerhaugen, Josephines stiftelsen og barnas omsorgshjem.
Paulsen, V., Aune, J., Melting, J., Stormyr, O., & Berg, B (2017).	Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet	kvalitativ	Individuelle intervju og gruppeintervju	22 tidligere brukere av barnevernstiltaket «gartnerhaugen».
Hilde Marie Thrana (2016)	Kjærlighetens inntreden i barnevernet- en utfordring for den profesjonelle relasjon?	kvalitativ	Intervju  deltakende observasjon, dybdeintervju  Fokusgruppeintervju	14 ungdommer  40 ungdommer  40 ansatte
Howard Bath (2017)	The trouble with trauma	kvalitativ	Litteraturstudie	Artikler/fagbøker/studier

#### «Relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjoner i Norge»

Artikkelen er en nyere vitenskapelig publikasjon fra 2019, basert på en kvalitativ undersøkelse. Forfatteren har samlet inn empirisk materiale i form av institusjonspapirer for 2015/2016 fra tre barnevernsinstitusjoner i Norge; Josephines stiftelsen i Stavanger, Gartnerhaugen og Barnas ungdomshjem i Trondheim. I tillegg har forfatteren hentet planer, forskrift, rundskriv og faglig tekst om barnehjem fra Sosialdepartementet. NOU 2004 er også

brukt for å finne aktuelle kilder. Gjennom denne empirien, undersøkte forfatteren hvordan barnets subjektposisjon har utviklet seg. Hun så på hvordan barnevernsinstitusjonens kontekst legger rammer for interaksjoner mellom ungdommen og ansatte. Hun ser på dette i et historisk perspektiv, og ser på hvilke muligheter og begrensninger som kan følge av nåtidige forståelser av barnet.

#### «Relasjonen som plattform» i møte med ungdom i barnevernet».

Artikkelen er et samarbeid mellom forskere ved NTNU Samfunnsforskning, og ansatte ved barnevernstiltaket «Gartnerhaugen» i Trondheim. Den er basert på en kvalitativ undersøkelse av nåværende og tidligere brukere ved Gartnerhaugen. Det var totalt 22 personer som ble intervjuet. Datainnsamlingen skjedde gjennom en kombinasjon av individuelle intervjuer og gruppeintervju. Intervjuene samlet inn informasjon om hvordan brukernes opplevelser av hjelp og oppfølging fra barnevernet har fungert. Tema som medvirkning, relasjonsarbeid og oppfølging til voksenlivet ble undersøkt. Intervjuene har blitt analysert med blikk på beskrivelse av relasjoner og medvirkning.

#### «Kjærlighetens inntreden i barnevernet»

Artikkelen er en del av feltprosjektet «Kjærlighet: en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid?» (Thrana, 2013) . Datakilder er hentet fra dette feltarbeidet. 14 ungdommer ved barnevernstiltaket «Newpage» deltok i en kvalitativ undersøkelse, i form av intervju. Det var både gutter og jenter, i alderen 14-21 år. Forfatteren gjorde også deltakende observasjoner av 40 ungdommer og ansatte, på en sommerleir i fire dager. Det ble gjennomført dybde intervjuer hvor spørsmål var knyttet til ungdommens historie, deres relasjon til de ansatte i tiltaket og hva kjærlighet innebærer. Ungdommene ble også spurt om hva de syntes var viktig for å få god hjelp av de ansatte. Data av ansatte ble samlet gjennom fokusgruppe intervju, hvor de ble spurt om hvordan de opplevde å inngå i relasjon med ungdommene. Intervjuene ble analysert gjennom en narrativ analyseform, og en temabasert analyse.

### «The trouble with trauma»

Artikkelen er skrevet av den australske psykologen Howard Bath. Han er mest kjent for sin forskning innen traumebevisst omsorg, og de 3 grunnpilarene i TBO: Trygghet, relasjon og følelsesregulering. I denne artikkelen ser han på bruken av traumebevisst omsorg, og kritiserer hvordan traumbegrepet har tatt over synet på og arbeidet med utsatte barn og unge. Han trekker frem ulike studier og artikler/ fagbøker i sin kritiske artikkel, som alle omhandler traumbasert omsorg.

### 3.6 Etske overveielser

I all forskning er det viktig å tenke gjennom de etiske utfordringene som arbeidet kan innebære. Etikk handler om normene for riktig og god livsførsel (Olav Dalland, 2020, s. 168). Under forberedelsen til en forskningsundersøkelse er det flere etiske hensyn å tenke på. De forskningsetiske retningslinjene legger føringer for hvordan man bør gå frem før og under en forskningsprosess (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2018). Personene som deltar i forskningen, skal behandles med respekt. Forskeren har taushetsplikt, som sikrer at andre ikke får kjennskap til sensitive opplysninger. Dette er viktig for at deltakernes integritet skal beskyttes. Deltakerne må samtykke til at de frivillig er med på forskningen, ved å undertegne et samtykkeskjema. Videre skal forskeren se til at personvernet blir holdt og deltakeren ikke blir påført skade eller unødvendige belastninger gjennom å delta. Personopplysninger som kan knyttes til enkeltpersoner skal behandles konfidensielt, og anonymiseres om deltakeren ønsker det.

Funnene i denne bachelor oppgaven, bestående av de fire artiklene jeg gjorde rede for ovenfor i tabell 3, har alle sett til å overholde de etiske retningslinjene. Forfatterne har anonymisert deltakerne, ved å bruke ord som «ungdommen», «deltakeren» eller «beboeren». Når det gjelder artikkelen «Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet», ble det brukt noen utsagn i teksten, som kom direkte fra en tidligere beboer. Her har forfatter presisert at ungdommen fikk lest gjennom og godkjent at dette ble brukt.

## 4. Teori/perspektiv

### 4.1 Relasjon

Begrepet *relasjon* har vært aktuell i sosialt arbeid til alle tider. En av sosialt arbeids pionerer Mary Richmond, mente at individuelt sosialt arbeid handler om en intens studie og bevisst bruk av sosiale relasjoner (Aamodt, 2014, s. 37). Relasjonen ble oppfattet som tosidig, hvor hjelperen skulle være lydhør og forståelsesfull i møte med klienten. Videre hadde klienten rett på å bli møtt med en aksepterende og ikke- dømmende holdning fra sosialarbeideren. Dette stemmer overens med slik sosialt arbeid blir utført i dag. Kommunikasjonen i sosialt arbeid skjer gjennom relasjon med klienten. Det blir derfor et gjensidig og interaktivt forhold der begge parter påvirker hverandre. Gjensidighet i relasjonen gjør at vi klarer reflektere sammen og ha en åpen samtale basert på tillit.

På institusjon er sosialarbeidere ansatt som miljøterapeuter. «Miljøterapeuten arbeider *med* relasjoner og *gjennom* relasjoner» (Levin, 2004, s. 87). Når man jobber *med* relasjoner jobber man med ungdommens relasjoner, som omgivelsene eller andre mennesker. Miljøterapeuter kan bruke relasjoner som et tolkningsverktøy, for å forstå ungdommen. Jobber man *gjennom* relasjonen er det viktig at miljøterapeuter er godkjent og godt likt av ungdommen. For å få til en god relasjon vil det være nødvendig at miljøterapeuter bruker seg selv. Om relasjonen er god, vil det være lettere å få til endring. Levin sammenlikner miljøterapeuter med en katalysator, som ungdommen bruker for å få til endring (Levin, 2004, s. 88).

Barn og unge påvirkes av sine nærmeste, som foreldre, familie og venner. De sosialiseres og lærer viktige normer og verdier. Med trygge rammer rundt seg kan barnet også sosialisere seg selv innenfra (Larsen, 2018, s. 32). Ungdommer på barnevernsinstitusjon har ofte opplevd negative relasjoner til sine nærmeste, som resulterer i relasjons- og samspillsforstyrrelser. Manglende sosial kompetanse og lav selvfølelse gjør at det å være i relasjon med andre kan være vanskelig. Mennesker er avhengig av tilhørighet, og søker ofte dem som er like. Ungdommer som bor på institusjon, har gjerne tilhørighet til gjenger i miljø som er preget av dårlig sosial kompetanse og rus. Selvfølelsen og selvbildet vårt formes og utvikles i møte med andre (Larsen, 2018, s. 33). Skal man som miljøterapeut kunne hjelpe ungdommene, er det viktig å være sensitiv og ha en aksepterende og ikke dømmende holdning. Ved å styrke trygghetsfølelsen til ungdommene kan det være enklere for dem å åpne seg opp og, og det vil være lettere å komme i en hjelpe posisjon. Slik kan relasjon fungere som en forutsetning for en endringsskapende prosess.



## 4.2 Barnets perspektiv

Synet på barn har forandret seg gjennom tidene. I dagens barnevern har barnet rett til medvirkning. Barnets stemme skal bli hørt, og vektlagt. Det skilles mellom «barneperspektivet» og «barnets perspektiv». Mens «Barneperspektivet» er de voksnes forsøk på å sette seg inn i barnets tanker og følelser, er «barnets perspektiv» barnets egne historier og fortellinger (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 49). Hvordan man velger å se på barnet og hvilke «briller» man tar på seg er med å påvirke relasjonen og arbeidet med barnet. Se man på barnet som en egen aktør med egne meninger og rettigheter, ser man på barnet som et handlende selvstendig subjekt som medvirker i sin egen prosess.

FNs barnekonvensjon sier i artikkel 12 at barn har rett til å gi uttrykk for sin mening. Det er også hjemlet i barnevernloven § 1-6: barnets rett til medvirkning (barnevernloven, 1992). Medvirkning skal få frem barnets perspektiv, styrke barnets posisjon og gi bedre rettssikkerhet. Medvirkning handler om opplevelsen makt/avmakt. For å høre barnets perspektiv er det helt nødvendig å snakke med barnet selv. Thrana skriver om relasjonskompetanse og de ansattes ansvar. «Prosessen med å bygge tillit, se gjennom ungdommens ytre barrierer er nødvendig for dialog og samspill» (Thrana, 2008, s. 166). For å kunne medvirke i egen sak, må miljøterapeuten legge til rette for at ungdommen skal være trygg nok til å snakke. Miljøterapeuten må vise at den har innsikt og forståelse for deres behov og livssituasjon.

For å kunne forstå ungdommen, og kunne bygge relasjon er det viktig å ha forståelse for hvordan ungdommen har det. Barneombudet ga i 2020 ut rapporten «De tror vi er shitkids». Rapporten inneholdt informasjon om hvordan ungdommer har det på institusjon og om de får den omsorgen og behandlingen de trenger. Her kommer ungdommens stemme tydelig frem, og fremhever hva som er bra og hva det bør jobbes. Ungdommene fikk i denne rapporten fortelle om hvordan de syntes en god relasjon skal være: «En god voksen er blid og åpen, interessert og lyttende. Det er viktig at de er ærlige og ekte, ellers kan det oppleves som utrygt. De må tørre å være seg selv, si meningen sin, fortelle når ungdommen går for langt, og sette sunne grenser» (Barneombudet, 2020, s. 40). De har behov for å føle at den voksne er glad i dem og bryr seg om dem. Hvordan den voksne gjennom relasjonen klarer skape trygghet, vise kjærlighet og gi omsorg er av stor betydning. Videre er ungdommene opptatt av at de blir hørt, tatt på alvor og behandlet med respekt. Ved å spørre ungdommene direkte sikrer man at barnets perspektiv kommer frem. Etter arbeidet med denne rapporten kom

barneombudet med flere anbefalinger til Bufetat; «Barne- og familiedepartementet og Bufdir må arbeide systematisk med medvirkning og innhente kunnskap fra barn og unge som en del av kunnskapsgrunnlaget for utviklingen av institusjoner». Et annet forslag var: «Bufdir må sørge for at ungdommers perspektiv på trygghet, normalitet og relasjoner inngår i kunnskapsgrunnlaget for institusjonenes arbeid og operasjonaliseres i faglige retningslinjer» (Barneombudet, 2020, s. 44).

#### 4.3 Tilknytning og annerkjennelsesteori

Ungdommer på institusjon kan ha vanskelig for å knytte seg til og være i samspill med andre mennesker. Psykiater John Bowlby, født 1907, er kjent for sin teori og forskning om tilknytning. Bowlbys tilknytningsteori understreker betydningen av barnets forhold til sine nærmeste omsorgspersoner. Psykologiske bånd som oppstår mellom barnet og de primære omsorgspersonene, danner grunnlaget for barnets syn på seg selv og andre videre i livet. Fra barnet er 6 mnd. gammelt skaper barnet sin forståelse av verden, kalt *indre arbeidsmodeller* (Hart & Schwartz, 2009, s. 72). Opplevelser av hvordan barnet blitt møtt og forstått av sine nærmeste lagres som et mønster i hjernen og vil senere påvirke barnets møte med andre mennesker. Barnets opplevelse med tilknytningspersonen, og hvordan tilknytningspersonen reagerer på barnets signaler har stor betydning for barnets evne til samspill og tilknytning senere i livet. Trygg tilknytning gir et godt grunnlag for barnas sosiale utvikling. Om barnet har en sikker base, har den trygghet nok til å utforske seg selv og sine omgivelser. Det utvikler selvtillit og tillit til omverdenen. De har også evne til å takle stress og gi omsorg til andre. Motsatt kan mangel på trygghet og omsorg, resultere i utrygg tilknytning. Det kan kjennetegnes ved at barnet unngår nærhet, og unnlater å søke trøst for å beskytte seg mot avvisning (Hart et al., 2009, s. 80). Det gir ikke barnet like gode muligheter til å skape relasjoner til andre. De kan ha lite tro på seg selv, og vanskelig for å ha tillit til andre. Barna havner ofte utenfor det sosiale fellesskapet, og kan vise en mer aggressiv atferd.

Vi mennesker har et grunnleggende behov for annerkjennelse. Annerkjennelse blir ifølge Axel Honneth, forstått som et fundament for individets mulighet til å realisere seg selv og til å bli en integrert del av samfunnet (Honneth, 2007). Honneth er en tysk filosof og sosiolog, født i 1969. Han er kjent for sin annerkjennelsesteori, og trekker særlig frem tre annerkjennelsessfærer; kjærlighet, lov og solidaritet. Den første handler om kjærlighet som annerkjennelsesform i mor-barn relasjonen. Annerkjennelse er en væremåte, det er noe vi *er* i

møte med andre. Ved å anerkjenne den andre, blir den sett og verdsatt. Annerkjennelse er bygget på verdier som respekt, likeverd og verdighet. Teorien sier at annerkjennelse skal gi barnet selvtillit og grunnlag for emosjonell trygghet. Hvis morens kjærlighet er varig og pålitelig, vil barnet også utvikle tillit til egne behov. Barnet vil etter hvert utvikle evnen til være alene, og oppdage sitt eget personlige liv (Honneth, 2007, s. 113).

#### 4.4 Traumebevisst omsorg.

De siste 10 årene har «traumebevisst omsorg» gradvis blitt implementert i arbeidsfeltet vårt. Traumebevisst omsorg er en forståelsesramme, som brukes ovenfor traumeutsatte mennesker. Omsorgen tar utgangspunkt i forskning om hvordan traumatiske opplevelser påvirker barns utvikling og fungering. En grunnantakelse er at traumatiserte mennesker har et hypersensitivt nervesystem (Helgesen, 2017). Begrepet *triggere* blir brukt om et inntrykk som utløser et traumeminne. Om barnets alarmreaksjon blir reaktivert, kan barnet reagere med å bli hyper eller hypoaktivert. Hva som fungerer som en trigger er individuelt, det er derfor viktig med en sensitiv tilnærming. I en traumebevisst omsorg går man fra å tenke «hva er galt med deg» til å tenke «hva er det du har opplevd som gjør at du har disse problemene?». Istedenfor å se på symptomene som problemer som må forandres på, ser man på problemenes årsak.

Psykolog Howard Bath utviklet en modell for hvordan man kan tilrettelegge for god omsorg av traumeutsatte barn. Traumebevisst omsorg har tre grunnpilarer: Trygghet, relasjon og følelsesregulering.

##### 4.4.1 Trygghet

Behovet for trygghet er grunnleggende for at mennesker skal trives og kunne utvikle seg. Abraham Mashlow rangerte trygghet som et av de mest primære overlevelsesbehovene. Erik Erikson og John Bowlby mente og at opplevelsen av trygghet er et grunnleggende behov for barn. Erikson la vekt på at den første psykososiale krisen for alle barn er det å etablere tillit. Bowlby la i sin teori vekt på at det å søke trygghet er den viktigste funksjonen i tiknytningsatferd (Bath, 2008b, s. 18). Mangel på trygghet i oppveksten, gir en rekke konsekvenser for barnets liv. Traumatiserte barn har ofte et hypersensitivt nervesystem, hvor «alarmen» går konstant. De kan ofte føle seg utrygge, og ha vanskelig for å stole på voksne. Barnet trenger omsorgspersoner som ser dem, og trygger dem når det stormer. Å skape

trygghet kan ta tid, men er en grunnleggende del av omsorgen med traumeutsatte. Forutsigbarhet, tilgjengelighet, åpenhet og ærlighet er sentrale element for å skape trygghet.

#### 4.4.2 Relasjon

Pilaren «relasjon», er avhengig av og virker sammen med trygghet (Bath, 2008b, s. 19). Positive relasjoner er nødvendig for menneskers utvikling. Traumeutsatte barn og unge har ofte opplevd negative relasjoner i oppveksten. For å bygge en god relasjon, er man avhengig av at barnet er trygg på den ansatte. Trygge og troverdige relasjoner er basert på tillit, og skal gi grobunn til mestring. Når relasjonen er bygget opp, kan man begynne arbeide med følelsesregulering. Med relasjon menes det å skape en trygg kontakt mellom det traumatiserte barnet og personene rundt det som skal gi omsorg eller støtte (Scharff Thommessen & Basberg Neumann, 2019). Mange av ungdommene som bor på institusjon har opplevd relasjonssvikt i oppveksten, og vil derfor ha vanskelig for å kunne knytte seg til de voksne på institusjonen. De kan forbinde voksne med vonde følelser. Bath hevder derfor at omsorgsgiverens oppgave blir å skape nye samspillserfaringer, slik at ungdommen kan utvikle noen gode assosiasjoner med voksne og relasjoner generelt (Bath, 2008b, s. 20). Det innebærer å kunne stå i avvisning og aggresjon, når ungdommen blir frustrert.

#### 4.4.3 Følelsesregulering

Barn som ikke har fått hjelp til å regulere egne følelser vil ofte slite med å regulere seg selv. Et barn som har opplevd traumatiske hendelser i sin oppvekst, kan ha mange tanker og følelser som styrer livet. Mestringsstrategier som sinne, aggresjon, rus og selvskading er ikke uvanlig for traumeutsatte barn og unge. For å bli bevisst på egne følelser, trenger de en voksen som kan hjelpe å finne sunne måter å håndtere vanskelige følelser på. Ved å se bak barnets atferd, kan vi forstå hva som trigger dem og hvordan det kan jobbes for å få dem tilbake i toleransevinduet. Toleransevinduet er en modell som viser til en *sonne* eller et *spenn* som representerer optimal aktivering- ikke for høyt og ikke for lavt (Nordanger & Braarud, 2017, s. 38). Er barnet hyperaktivert, er det over toleransegrensa og kan få kraftige følelser som går ut av kontroll. Det kan være følelser som sinne og frustrasjon, barnet går gjerne i kamp modus. Er barnet under toleransegrensa, er det hypoaktivert. Barnet kan bli passivt og gå i overgivelse/frys modus. Følelser som skam, avsky og håpløshet er vanlig her. Når barnet

får hjelp til å regulere og sette ord på vanskelige følelser, vil det etter hvert bli i stand til å kjenne igjen de vonde følelsene og vite hva de kan gjøre når de kommer.

Gjennom samregulering lærer barnet å regulere følelsene sine sammen med en omsorgsperson. Den voksne møter barnets følelser, og setter ord på dem. For å regulere emosjonell uro, og hjelpe dem med å mestre frykt, frustrasjon og sinne, må den voksne selv være regulert. En regulert voksen som klarer ha en beroligende og lindrende tilstedeværelse, kan dempe stressnivået til barnet. Å tone seg inn på barnet og anerkjenne barnets fortvilelse, vil skape trygghet og en følelse av å bli sett. Til slutt vil barnet lære å kjenne igjen og forstå egne følelser. Målet er at barnet etter hvert lærer seg selvkontroll og mer modne selvregulerings teknikker (Bath, 2008a).

## 5. Presentasjon av funn

Nedenfor vil jeg presentere funnene mine. De vil først bli presentert i en tabell (tabell 4), hvor artiklens problemstilling, fokus og funn vises. Deretter vil jeg gå inn på hver enkelt artikkel og forklare ytterligere hva artiklene har av funn for min problemstillings relevans. I punkt 5.1 vil jeg se på hvilke likheter det er mellom artiklene, og hvilke ulikheter som skiller dem.

Forfatter/år	Artikkel	Problemstilling/ forskerspørsmål	Fokus	Funn
Marianne Buen Sommerfeldt (2019)	Relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjoner i Norge	« <i>Hvordan diskursive posisjoneringer av barnet i planene for barnevernsinstitusjonene skaper rammer for relasjoner mellom ungdommer og ansatte</i> »	Fremveksten av barnevernsinstitusjoner og barnet som subjekt og rettighetsbarn	Planer og evalueringsskjemater rammer inn og former handlingsrommet for relasjoner mellom ansatte og beboerne.
Paulsen, V., Aune, J., Melting, J., Stormyr, O., & Berg, B (2017).	Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet	« <i>Hvordan jobbe for å skape gode relasjoner som kan legge grunnlag for medvirkning og samarbeid mellom ansatte og ungdommer</i> ».	Ungdommens opplevelse av relasjon til de ansatte	Ungdommene ønsker å bli møtt «der de er», de ønsker å medvirke i eget liv, og de ønsker gjensidighet i relasjonen.
Hilde Marie Thrana (2016)	Kjærlighetens inntreden i barnevernet- en utfordring for den profesjonelle relasjon?	« <i>Hvilken betydning har kjærlighet i en barnevernsfaglig praksis?</i> »	Dagens kjærlighetsbegrep i barnevernet sett i lys av profesjonaliseringen av sosialt arbeid	Barn og unge ønsker bli møtt med kjærlighet for å oppleve seg verdifulle. Kjærlighet forstås som en del av den faglige kompetansen.
Howard Bath (2017)	The trouble with trauma	« <i>It's not all about trauma</i> »	Traumbegrepets uklarhet og merkelapp	Traumbegrepet har resultert i et paradigmeskifte, med en fallgrube ved at traumbegrepet fort blir svaret på alt.

### «Relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjoner i Norge»

Artikkelen utforsker hvordan planer for barnevernsinstitusjoner skaper et handlingsrom og samtidig legger rammer for sosialt arbeid ved barnevernsinstitusjoner i dag. Forfatteren har sett på dokumenter fra ulike barnevernsinstitusjoner, og funnet at barnet blir sett på som «skadet» på den ene siden, og som et «rettighetsbarn» på den andre siden. Artikkelen problematiserer at synet på barnet som et rettighets barn kan gjøre at barnet blir sett på som et «rettighets objekt», og ikke et «handlende objekt» som selv kan forme sitt hverdagsliv og sin utvikling. Denne artikkelen er aktuell for å besvare min problemstilling fordi den forteller hvordan relasjonens spillerom er avhengig av de aktuelle rammebetingelsene, som nåtidens lover og forskrifter.

### «Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet»

Artikkelen synliggjør hvordan det kan jobbes med å skape gode relasjoner mellom ansatte og ungdommer i barnevernet. Den viser hvordan relasjonsarbeid er nyttig, og hvordan det kan legges til rette for medvirkning og samarbeid. Det gjøres funn av særlig tre elementer: Ungdommene ønsker å bli møtt «der de er», de ønsker mulighet for medvirkning og beslutninger i eget liv, de ønsker også gjensidighet i relasjonen. Artikkelen viser eksempler på hvordan Gartnerhaugen arbeider for å nå disse målene. Gartnerhaugen skriver rapporten *til* ungdommene og ikke *om* dem. Slik blir det forståelig for ungdommene, og de blir mer engasjert. Ungdommene føler seg inkludert, sett og forstått av de ansatte. Denne artikkelen er aktuell for å besvare min problemstilling fordi den får frem barnets perspektiv, ved at de har intervjuet beboere og tidligere brukere ved Gartnerhaugen barnevernstiltak om hvordan de ønsker å bli møtt av ansatte for å skape en god relasjon.

### «Kjærlighetens inntreden i barnevernet- en utfordring for den profesjonelle relasjon?»

De siste årene har kjærlighetsbegrepet kommet inn i barnevernet. Artikkelen setter spørsmål om kjærlighet kan forenes med en profesjonell sosialarbeiderrolle. Funnene viser at kjærlighet i en profesjonell relasjon handler om å bli sett og anerkjent for den man er. Ungdommene føler seg verdifulle og elsket. Det bidrar til å øke ungdommens selvtillit, trygghet, og indre styrke til å mestre sin hverdag. Kjærlighet blir sett på som en kjernekompetanse i relasjonen mellom sosialarbeider og ungdom. Denne artikkelen er aktuell for å besvare min problemstilling fordi den tar opp viktige spørsmål knyttet til relasjoner i arbeid med barn

under barnevernet. Når «kjærlighet» er et begrep som er kommet inn i barnevernloven, er det viktig å se på hva dette har å bety for det relasjonelle arbeidet.

### «The trouble with trauma»

Traumbegrepet har de siste årene blitt mye brukt i arbeid med sårbare barn og unge. Artikkelen problematiserer traumbegrepet, og hvordan det de siste årene er blitt svaret «på alt». Ved å tolke all problem og aggressiv atferd som et resultat av traume, tar vi bort ansvaret for handlingen. Lite konsekvenser fører til at barnet mister nødvendige rammer og grenser. Bath hevder traumbegrepet er blitt en merkelapp og en definisjon på menneskers fysiske, sosiale og psykiske vansker. Forfatteren kritiserer bruken, og viser til lite forskning på feltet når det gjelder traumbaserte terapeutiske metoder. Denne artikkelen er aktuell for min problemstilling for å kunne drøfte traumbegrepet. Hvordan man som miljøterapeut forholder seg til traumbegrepet og den traumeutsatte, vil ha mye å si for det relasjonelle arbeidet. Det er viktig å få frem positive og negative sider, artikkelen får særlig frem de negative sidene.

### 5.1 Likheter og ulikheter ved funnene

Felles for alle artiklene er at de er fagfelleverderte. Målgruppen for artiklene er barn/ungdom som er under omsorg av barnevernet. Artiklene har til felles at de har fokus på det relasjonelle i arbeid med unge, og hvordan vi som profesjonelle møter dem. Forfatterne har brukt ulike typer empiri for å besvare sine problemstillinger. Det varierer mellom Intervju, observasjon, dokumentanalyse og litteraturgjennomgang. 3 av artiklene er på Norsk, mens 1 er på Engelsk.

Artikkelen «relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet» av Paulsen et al., har mange interessante funn da de har intervjuet beboere om deres opplevelse av relasjonen mellom ansatte og bruker. Artikkelen får frem medvirkning og barnets perspektiv på en tydelig måte. Artikkelen «relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjon» av Marianne B. Sommerfeldt skriver også om medvirkning, men på et rettighetsnivå. Hun ser på forståelsen av barnet som et rettighetsbarn på den ene siden, og som skadet på den andre siden. Begge artiklene er enige om at medvirkning er avgjørende for en god relasjon. Sommerfeldt ser på hvordan *planer* for barnevernsinstitusjoner legger rammer for relasjonen mellom ungdommer og ansatt, mens Paulsen et al., ser på hvilke *elementer* som er viktige i relasjonen. «Kjærlighets inntreden i barnevernet» av Hilde Marie Thrana ser og på de unges



rettigheter i relasjonen. Hun går dypere inn et av rettighetene til ungdommen, nemlig retten på kjærlighet. Hun får frem at kjærlighet fremmer trygghet og anerkjennelse. Trygghet og anerkjennelse går igjen i de to andre nevnte artiklene også. Ungdommene som var med i undersøkelsen til Paulsen et.al., mente at trygge og anerkjennende voksne var dem de hadde best relasjon til.

Sommerfeldt knytter posisjoneringen av barnet som rettighetsbarn til begreper som empowerment, medvirkning og anerkjennelse. Men hun har et mer kritisk syn på relasjonens spillerom. Hun sammenlikner barnet som rettighetsobjekt mot barnet som et handlende subjekt. Hun er redd at ansatte glemmer «se» barnet, når institusjonens rammer former hverdagen. Her er det likhet med artikkelen «The trouble with trauma» av Howard Bath. Han mener at modeller og store begreper kan «stemple» barna, og gjøre at vi ikke «ser» barnet. Traumbegrepet og Traumebevisst omsorg er et godt eksempel på hvordan institusjonelle rammer påvirker det relasjonelle arbeidet vårt. Ved å tolke barns atferd gjennom modeller, er det fare for at barnet ikke føler seg sett, og at relasjonen blir svekket. Ungdommene i undersøkelsen til Paulsen et al., sier at de ofte blir oppfattet som «saker», ikke som «personer». Dette distanserer forholdet, og gjør det vanskelig for ungdommene å få en god relasjon til de ansatte.

## 6.Drøfting

### 6.1.Den miljøterapeutiske relasjonen

Å arbeide miljøterapeutisk med ungdommer på institusjon innebærer å gi dem mulighet for endring og utvikling. Relasjonen, forholdet mellom miljøterapeuten og ungdommen, er avgjørende for om ungdommen opplever oppholdet på institusjon som noe positivt og endringsskapende. Omsorgen de ansatte gir, må utøves på gode måter gjennom organisering av miljøet. Mange av ungdommene har et vanskelig utgangspunkt, med negative erfaringer i oppveksten. Miljøterapi kan bidra til at ungdommene får god utvikling, med trygge rammer. Miljøterapeuten må være bevisst på barnas reaksjoner og signaler for at miljøet skal kunne fungere terapeutisk. Ungdommene har ofte kompleks bakgrunn og behov, det kreves derfor oppmerksomme og forståelsesfulle terapeuter som evner å forstå dem. Pilarene i traumebevisst omsorg; trygghet, relasjon og følelsesregulering har de siste årene blitt mye brukt i det miljøterapeutiske arbeidet.

Gartnerhaugen barnevernstiltak i Trondhjem jobber relasjonsrettet med ungdommene, og har gjennom artikkelen «relasjoner som plattform i møte med ungdom i barnevernet», skrevet en artikkel sammen med forskere ved NTNU. Her arbeider de målrettet med å skreddersy et tilbud som er tilpasset ungdommenes ønsker og behov. Relasjonsarbeid og det å bruke tid på å etablere gode relasjoner ligger til grunn i arbeidet de ansatte gjør. De arbeider etter et sosiokulturelt perspektiv, hvor utvikling skjer gjennom sosial interaksjon med andre (Paulsen et al., 2017). Ungdommene er selv aktive i sin egen prosess, og blir behandlet som likeverdige deltakere i samfunnet. De opplever å bli hørt og anerkjent. Slik skaper de gode rammer for utvikling av ungdommenes liv. De ansatte på Gartnerhaugen er opptatt av at individ og kontekst påvirker hverandre. Som fagpersoner blir de preget av ungdommens liv, de er derfor bevisste på seg selv og hvilke følelser som dukker opp i arbeidet. Aubert og Bakke deler også denne forståelsen av samspill med andre, og sier at «Utviklingen vår som mennesker skjer i samspill med andre mennesker og omgivelsene for øvrig» (Aubert & Bakke, 2018, s. 33). De mener at når mennesker blir møtt med annerkjennelse, vil tanker, følelser og reaksjoner føre til at den enkelte får eie sine egne opplevelser. Motsatt vil tap eller mangel på annerkjennelse føre til krenkelse.

Ansatte på Gartnerhaugen er opptatt av engasjement og gjensidighet i relasjonen. Relasjonene bygges på tillit og respekt, hvor ungdommene blir hørt og lyttet til. I undersøkelsen til artikkelen blir ungdommene spurt om hvordan de opplever relasjonen til de ansatte. Det kom frem at ungdommene generelt har en god relasjon til de ansatte. De blir møtt som individer, ikke saker. De opplever å bli lyttet til, og anerkjent. Videre kom det frem at tett oppfølging og kontinuitet i relasjonen gjør at forholdet til den ansatte blir positivt. Ungdommene føler de ansatte alltid har tid til dem, når dem ønsker snakke. De ansatte på sin side er opptatt av den gjensidige påvirkningen, og hva som skjer i eget liv i møte med ungdommen. Hvilke følelser som dukker opp i ulike situasjoner, og hvordan deres indre prosesser påvirker væremåten og møtet med ungdommene. Av egen erfaring ser jeg at det kan for mange ungdommer ta tid før de kjenner seg trygge nok til å ta imot hjelp av ansatte. De har vonde opplevelser med omsorgspersoner, og har bygget en mur for å beskytte seg selv. Hjelpen kan fort oppleves «masete» og for intensiv. Det vil derfor være viktig å være sensitiv i møte med ungdommen, og ta tiden til hjelp. Andre ungdommer vil være motsatt, og ønske mye voksenkontakt den første tiden.

### 6.1.2 Trygghet til de ansatte

Mange institusjoner har mye å lære av Gartnerhaugen. I en undersøkelse av barneombudet fra 2020 «De tror vi er shitkids», kom det frem at mange ungdommer på institusjon ikke føler de ansatte har nok tid til dem (Barneombudet, 2020). De ansatte bruker mye tid på kontorarbeid, og andre gjøremål. Dette stjeler tiden de voksne kunne hatt sammen med ungdommen. Dette gjør at mange ikke føler seg sett, og mister troen på barnevernet og institusjonen. Slik informasjon er viktig å ta med seg videre, for å skape og jobbe mot en mest mulig forutsigbar hverdag for dem. Det fort at de ansatte setter seg på kontoret ved en ledig stund, for at ikke kontor arbeidet skal ligge å voksne. En del av arbeidet ved institusjon er å dokumentere og samarbeide med barnevern og andre tverrfaglige enheter. Mange av ungdommene syntes det er greit at de voksne gir beskjed om når de skal ha kontortid, det skaper forutsigbarhet. Da vet de at akkurat denne voksne er borte en liten stund, men at det da er andre voksne tilgjengelige ute i miljøet.

Ungdommene som var med i barneombudet sin undersøkelse, ønsker trygghet og stabilitet i relasjonen. Hvis de føler seg trygge på de voksne, er det lettere for dem å bygge gode relasjoner som gjør at de trives og vil ta imot hjelp. Undersøkelsen knytter begrepet «trygghet» opp mot barnekonvensjonen og barns rett til liv, medvirkning og beskyttelse mot fysisk og psykisk vold. Det er og sammenheng med de yrkesetiske retningslinjene, som sier at alle barn og unge skal behandles med omsorg og nestekjærlighet. De skal og bli møtt med tillit, åpenhet og redelighet (Fellesorganisasjonen, 2019). Noen av ungdommene savnet god informasjon om hvorfor de er plassert på institusjon, de savnet også en oversikt over institusjonens dags og ukeplaner. Uten dette føler de seg utrygge og sårbare. De opplevde å møte mange forskjellige voksne, som gjør at overganger ofte blir uforutsigbare. Hyppig vaktskifter gjør at ungdommene må forholde seg til mange ulike voksne. Overlapp møter ble omtalt som «hviskeleken» av en av jentene som var med i undersøkelsen. Hun mente at beskjeder ofte ble forandret fra avsender til mottaker. Rapporten viser at det er store forskjeller på hvordan barnevernet, Bufetat og institusjonene arbeider for gode overganger.

På den andre siden viser rapporten at når relasjonen fungerer og tryggheten er på plass, trives stort sett de fleste på institusjon. Ungdommene peker på hva de syntes skaper trygghet og god relasjon mellom dem og de ansatte. De nevner blide, åpne voksne som er interessert og lytter til dem. Ærlige og respektfulle voksne, som tør å være seg selv og si sin mening. Videre er kontinuitet blant ansatte, en tydelig voksenkultur og godt ungdomsmiljø er også faktorer som

blir nevnt i rapporten som suksessfaktorer for trygghet. Leder, miljøterapeut og andre ansatte har et felles ansvar for å skape trygghet og forutsigbarhet for ungdommene.

## 6.2 Barnets behov for anerkjennelse og trygghet

Kjærlighet er et begrep som er kommet inn i barnevernloven de siste årene.

Forandringsfabrikken har vært en av pådriverne for begrepet, da de savnet et begrep som dekker barn og unges behov for menneskevarme. Med menneskevarme mener de «Varme øyne, varmt kroppsspråk, varme ord – og at voksne lytter og prøver å forstå dem helt til bunns» (Forandringsfabrikken, 2018). Menneskers behov for kjærlighet kan ses sammen med behovet for anerkjennelse og trygghet. Anerkjennelse blir ifølge filosofen Axel Honneth, forstått som et fundament for individets mulighet til å realisere seg selv og til å bli en integrert del av samfunnet (Honneth, 2007). Han er kjent for sin anerkjennelsesteori, og trekker særlig frem kjærlighet som anerkjennelsesform i mor-barn relasjonen. Teorien sier at anerkjennelse skal gi barnet selvtillit og grunnlag for emosjonell trygghet. Honneth skriver at kjærlighet ikke bare er forbeholdt mor- relasjonen, men videreføres i det voksne liv: «Betydningen av å være elsket har konsekvenser for personens deltakelse i det offentlige liv» (Honneth, 2007, s. 47). Dette er relevant i arbeidet med ungdom på institusjon. Målet i miljøterapi er å få til endring, og gjøre ungdommen i stand til å mestre omgivelsene. Vi som miljøterapeuter må prøve å gjøre opp for mangelen på anerkjennelse i oppveksten. Det er viktig at ungdommene føler seg akseptert og elsket, for at de skal klare bygge identitet og selvtillit.

Dette kan ses sammen med tilknytningsteorien til Bowlby. Har barnet opplevd manglende trygghet i oppveksten, vil dette kunne påvirke barnets evne til samspill med andre mennesker. Et barn som har vokst opp med utrygg tilknytning har ifølge teorien ikke samme forutsetninger til å kunne oppfatte verden som et trygt sted. Istedenfor å bli anerkjent og bekreftet av sine omsorgspersoner, har de vokst opp med avvisninger. Bowlbys teori viser at et barn som er vokst opp med kjærlighet og trygghet vil kunne ha gode forutsetninger til å utvikle en identitet og positiv oppfatning av seg selv (Hart & Schwartz, 2009). Motsatt vil et barn som har vokst opp med en utrygg tilknytning ha vanskelig for å skape selvopplevelser som bidrar til identitetsutvikling. Barnet vil ha vanskelig for å forstå egen og andres atferd. En trygg tilknytning er viktig å ha i bunn når et menneske skal ut å utforske verden. Blir barnet møtt med kjærlighet og trygghet, lærer det at livets utfordringer ikke er umulig. Barnet har

erfart at omsorgspersonene er en trygg havn, som barnet kan returnere til om det opplever utrygge situasjoner. Ved utrygg tilknytning har ikke barnet noen trygg havn å gå til om det oppstår en utrygg situasjon. Disse tidlige relasjonelle erfaringene påvirker barnets senere sosiale liv.

Disse teoriene kan forklare hvorfor ungdom på barnevernsinstitusjon har vanskelig for å være i relasjon med andre. De har opplevd mangel på annerkjennelse og trygghet fra sine nærmeste. Deres indre arbeidsmodell har erfart at det ikke er trygge voksne der når de har behov for voksenstøtte. De har lært seg at voksne ikke ser dem, og at de må håndtere livets mange utfordringer selv. Som miljøterapeut ser jeg at det kan ta tid før ungdommen klarer stole på oss, og søker trøst og hjelp. De går dessverre mange omveier først. En del av det å være miljøterapeut er å kunne stå i avvisninger, og være der for dem når de er klar.

### 6.3 Kjærlighet i den profesjonelle relasjon

Kjærlighetsbegrepet er et stort begrep, som rommer ulike betydninger. Kjærlighet kan være forelskelse, det å elske noen, eller å vise omsorg for noen man er glad i. Mange vil si kjærlighet handler om følelsen av å være glad i en annen. Honneth ser på kjærlighet som en gjensidig annerkjennelse, hvor individene bekrefter hverandre og anerkjenner hverandre sine behov (Honneth, 2007). Han mener kjærlighetsbegrepet bør ses i et mer nøytralt perspektiv, og ikke bare det erotiske kjærlighetsforholdet. Med det mener han at kjærlighet kan forstås på ulike vis gjennom primære relasjoner, også når det gjelder relasjonen mellom mor-barn. Fordi begrepet har ulik betydning for mange, har det vært omdiskutert om kjærlighet skal inn i loven. Ifølge de yrkesetiske retningslinjene beskrives nestekjærligheten som en av de sentrale verdiene i relasjonen mellom ansatte og bruker (Fellesorganisasjonen, 2019). Thrana ser på nestekjærlighet og kjærlighet som en annerkjennelsesrelasjon i arbeidet med barn på barnevernsinstitusjon (Thrana, 2013).

Barn har rett til omsorg og beskyttelse, dette kommer frem både i Grunnloven og FNs barnekonvensjon. Forandringsfabrikken etterlyste et barnevern som arbeidet mer og tydeligere med kjærlighet. I 2018 kom kjærlighetsbegrepet inn i norsk barnevernlov. Barne og likestillingsdepartementet fremmet dette forslaget i Prop 169 L (2016-2017). Det ble foreslått å ta kjærlighetsbegrepet inn i lovens formålsbestemmelse, for å styrke barnets rettigheter. Barn har nå rett på å bli møtt med trygghet, kjærlighet og forståelse ifølge barnevernsloven §

1-1 om lovens formål (barnevernloven, 1992). Kjærlighet kan ses på som en kvalitativ side ved relasjonen, og setter krav til dem som arbeider i barnevernet (Lillevik et al., 2020, s. 79)

Mange var kritiske til at begrepet kjærlighet ble løftet frem som nødvendig i god sosialarbeiderpraksis. Det ble stilt spørsmål om hvor grensa går mellom hjelperrollen og den private sfæren. Det utfordret grensene for hva som oppfattes som profesjonelt, når det ble nødvendig å bruke seg selv og åpne opp for egne følelser i møte med andre. Thrana (2016) mente at den profesjonelle sosialarbeiderrollen trengte en ny drakt, og at det nå var på tide å revurdere oppfattelsen om at kjærlighet og profesjonalitet ikke hørte sammen. Hun var opptatt av kjærlighetsbegrepet, og dens virkning i den profesjonelle relasjon. Hun argumenterer for at kjærlighet og profesjonalitet er to sider av samme sak. Dette underbygges av den danske filosofen Løgstrup som mener at det er «kun kjærlighet som har den egenskapen at den kan være utholdende og klare å stå løpet ut i møte med menneskers livskriser og nød» (Thrana, 2016, s. 107).

Thrana viser til funn gjennom egen studie og doktoravhandling om «kjærlighetens betydning for barnevernet». Ved å intervju ungdommer, ansatte og foreldre undersøkte Thrana hva kjærlighet betyr for ungdommens utvikling og vekst, og hvordan kjærlighet kan bli en del av den profesjonelle kompetansen hos sosialarbeidere (Thrana, 2015). Resultatene fra feltarbeidet viste at kjærlighet fra ansatte gir ungdommene en form for omsorg, som de har hatt mangel på i oppveksten. De føler seg sett og anerkjent for den de er, og forbinder begrepet med en gjensidighet og utholdenhet i relasjonen. Studien viste at barn og unge ser på profesjonalitet som trygge voksne som kan gi dem kjærlighet, hjelp og omsorg (Thrana, 2016)

#### 6.4 Traumebevisst omsorg som en del av den relasjonelle kompetansen.

Vonde opplevelser og mangel på omsorg i barndommen, gir ofte utslag på forskjellige vis. I den miljøterapeutisk arbeidet på en barnevernsinstitusjon jobbes det med barn som har opplevd komplekse traumer. Det er derfor viktig at ansatte har kunnskap om traumer og hvordan det kan jobbes med. Ved å ha en forståelse for ungdommens atferd gjennom hva de har opplevd i oppveksten, har man en traumesensitiv tilnærming. Den voksne må være trygg på seg selv, og eventuelle egne negative erfaringer bør være bearbeidet. Ungdommene skal få oppleve at det er trygt å være i relasjon med andre. Dette krever bevisste og sensitive voksne. Trygge og troverdige relasjoner vil gi grobunn til mestring. Nordanger hevder likevel at det er

utfordrende å skape trygghet for traumeutsatte barn, til tross for at rammene rundt barnet er objektivt sett er trygge (Nordanger & Braarud, 2017, s. 150). Han ser på triggere som en utfordring, da de utløser stress og alarmreaksjoner. Hva som trigger den enkelte, kan være vanskelig å kartlegge. Ungdommene beskytter seg ofte gjennom uhensiktsmessige strategier, som selvskading, rus og kriminalitet. I dag er teorien til Howard Bath om de tre pilarene mye brukt innen feltet, da den tar utgangspunkt i forskning om hvordan traumatiske opplevelser påvirker barns utvikling og fungering (Bath, 2008b). Traumeutsatte barn kan forbinde voksne med vonde følelser. Barnet kan gjerne se på den voksne med mistenksomhet, unnvikelse eller uvennlighet (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 69). Ifølge Bath er trygghet den første, og grunnleggende pilaren i traumebevisst omsorg. Opplevd trygghet er viktig for å holde barnet innenfor toleransevinduet og roe ned nervesystemet. Han mener at når barnet er trygt vil det være lettere å få til en positiv relasjon, og barnet vil ha kunne nærme seg den voksne. Det vil da være mulig å arbeide relasjonelt. Amble og Johansen (2016) mener at relasjonelle tiltak som kjærlighet, støtte og positive relasjonelle erfaringer er med å regulere nærhet og avstand. Som vist tidligere i drøftingen blir kjærlighet i dag sett på som en viktig kompetanse i barnevernet. Undersøkelsen til Thrana viser at kjærlighet er ett tegn på omsorg, der sosialarbeiderens utholdenhet i relasjonen til ungdommen blir en bekreftelse på at de er akseptert og elsket (Thrana, 2016).

#### 6.4.1 utfordringer ved en traumesensitiv tilnærming

Begrepet og forståelsen traumebevisst omsorg er i dag mye omdiskutert. Bath mener at traumeteorien har resultert i et paradigmeskifte i terapeutisk omsorg, men at det dessverre har ført til en overreaksjon. Ikke alle vansker kan forklares med bakgrunn i traumer, og Bath mener vi må se på flere forklaringsmodeller for å kunne hjelpe barn og unge. Ved å omtale et barn som traumeutsatt, får barnet automatisk en merkelapp. Bath problematiserer dette og sier det kan føre til at barnet ser på seg selv som dysfunksjonelt og skadet (Bath, 2008b, s. 5). De voksne rundt vil fort se på barnets problematferd som et smerteuttrykk, og møter barnet med samregulering. Faren er at barnet mister rammer og grenser, ved at de voksne tar bort ansvaret for handlingen. Poenget til Bath er at barnet trenger konsekvenser, men med en sensitiv tilnærming.

Han peker også på at selve begrepet traume er uklart, da det brukes på flere måter. Ikke all belastning i oppveksten passer inn under begrepet traumatisk. Han trekker frem ACE studien,

og dens funn av at neglekt har en like negativ innvirkning på barn på lik linje med vold/overgrep. Fravær av kjærlighet og omsorg i oppveksten, er like skadelig for den sosiale og emosjonelle utviklingen. Barnet opplever å leve med alvorlige påkjenninger og stress. Bath mener derfor at vi må være like mye *stressbevisste* som *traumebevisste* når vi arbeider med utsatte barn og unge.

## 6.5 Relasjonens spillerom

I dag er miljøterapeuters utførelse av arbeidet i stor grad formet av politiske føringer og faglige perspektiver og rammer. Barnevernloven setter ramme for utøvelsen i barnevernsinstitusjon, og forteller hva ungdommene har krav på. Lovverket er i stadig endring, og det er miljøterapauten som forvalter av lovverket sitt ansvar å handle i tråd med de gjeldene lovene. Mye har forandret seg siden da loven ble vedtatt i 1992, det er nå en ny barnevernslov under arbeid. I 2014 ble barnevernslovutvalget oppnevnt for å se på aktuelle problemstillinger. Målet var å bedre rettsikkerheten for barn, og skape et mer tilgjengelig og forståelig regelverk (NOU 2016:16, 2016). Sommerfeldt har i sin artikkel om «relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjoner i Norge» sett på hvordan ulike barnevernsinstitusjoner blir formet av gjeldene planer. Hun har et kritisk blikk på hvordan institusjonsplaner rammer inn og klargjør de ansattes handlingsrom. Sommerfeldt problematiserer begrepet rettighetsbarn, og faren ved at barnet blir sett mer på som et rettighetsobjekt enn et handlende subjekt som selv kan forme sitt hverdagsliv og sin utvikling (Sommerfeldt, 2019, s. 183). I dag er det i det miljøterapeutiske arbeidet et krav om å ta hensyn til ungdommens rettigheter og medvirkning.

## 6.6 Barnets perspektiv i relasjonen

For å lykkes i gode relasjoner, er det viktig å få frem ungdommens egne tanker og la dem medvirke i eget liv. Det er barnet som kjenner seg selv best, og uten å spørre får man heller ikke svar. De siste årene er det blitt mer fokus på barnets stemme. Barns rett til medvirkning ble styrket da den i 2003 ble inkorporert i norsk lov gjennom FNs barnekonvensjon. Det er de ansatte sitt ansvar å legge til rette for medvirkning. Det krever god relasjonskompetanse. Barn og ungdom som har hatt en tøff oppvekst, har ikke alltid forutsetninger til å kunne stole på voksne. Gartnerhaugen barnevernstiltak i Trondheim arbeider relasjonsrettet med ungdommene, og skreddersyr tilbudet til hver enkelt beboer. De mener at for å skape en god



relasjon, må man være sensitive på hva ungdommene uttrykker (Paulsen et al., 2017). Dette synet deles av ungdommene, da det gjennom en kvalitativ undersøkelse ble kartlagt hva ungdommene er opptatt av i relasjonen. Det kom særlig frem 3 viktige funn i undersøkelsen. For det første ønsker ungdommene å bli møtt «der de er». Med det mener ungdommene at det bør skapes en naturlig distanse mellom den ansatte og ungdommen. De ønsker å bli møtt som individer, ikke saker. Gartnerhaugen skriver nå rapporter *til* ungdommen, og bruker «jeg» og «du» form. Slik blir rapporten forståelig for ungdommene med et språk de kjenner. De føler de seg sett, og ønsker engasjere seg mer i rapportprosessen. For det andre ønsker ungdommene mulighet til å medvirke i eget liv og i beslutninger om eget liv. De trekker frem at ansatte som nedvurderer ungdommens mening, har de en mindre god relasjon til. Motsatt opplever de ansatte som anerkjenner og lytter til dem, og ikke bare antar hva som er ungdommens beste, en mer positiv relasjon til. De ønsker å bli tatt på alvor, og bli møtt med tillit og respekt. For det tredje ønsker ungdommene gjensidighet i relasjonen. De opplever at om de ansatte bruker seg selv og egne erfaringer, skaper det en gjensidig tillit. Når den voksne tar ungdommens perspektiv, føler ungdommen seg forstått (Paulsen et al., 2017, s. 91)

Funn fra undersøkelsen til gartnerhaugen, passer også overens med Barneombudet sin undersøkelse. Her kom de frem til at det bør stilles klare krav og forventninger til hvordan institusjonene jobber med å skape stabile og trygge relasjoner (Barneombudet, 2020, s. 44). For å forstå ungdommenes perspektiv, er det nødvendig å ha ungdommene med på laget. Relasjonene danner grunnlaget for at ungdommene vil ta imot hjelp. Det er først når ungdommen selv er motivert, at endring skjer. Barneombudet foreslår derfor at «Bufdir må sørge for at ungdommers perspektiv på trygghet, normalitet og relasjoner inngår i kunnskapsgrunnlaget for institusjonenes arbeid og operasjonaliseres i faglige retningslinjer» (Barneombudet, 2020, s. 44).

## 7. Oppsummering og Konklusjon

I denne oppgaven har jeg tatt for meg relasjonens kraft i arbeid med traumeutsatte unge. Hvordan vi som miljøterapeuter møter barn og unges behov for trygghet og kjærlighet, er med på å forme dem som mennesker. Gjennom å arbeide med denne oppgaven har jeg blitt kjent med hva barna har krav på, og hvordan de ønsker bli møtt. Barnevernloven og barnekonvensjonen er viktige redskaper i arbeidet. Negativ tilknytning i oppveksten, og mangel på anerkjennende voksne preger livet dems. Kunnskap om tilknytning og

anerkjennelse er en viktig del av kompetansen til miljøarbeidere, og er vi bevisst dette blir vi bedre rustet til å møte behovet dems. Ungdom på institusjon har rett på å bli møtt med trygghet, kjærlighet og forståelse ifølge barnevernloven. Det er derfor vår plikt som utførere av arbeidet å gi dem det. Kjærlighet blir nå forstått som en del av den faglige kompetansen, og emosjoner og følelser skal prege arbeidet. Hva som skal til for å komme inn på ungdommene, og hva som skaper en god relasjon er individuelt og må skreddersys etter den enkelte ungdom. Gartnerhaugen barnevernstiltak har gått foran som et godt eksempel med deres relasjonsrettet praksis. Funn fra deres undersøkelse viste at ungdom ønsket å bli møtt «der de er», de ønsker medvirke i egen sak, og de ønsker gjensidighet i relasjonen. Dette samsvarer også med undersøkelsen gjort av barneombudet i 2020. Hvordan vi som utførere skal «sette det ut i livet», er mer diskutert. Når vi ser relasjonens spillerom med planer og rammer på den ene siden, og barna som rettighetsbarn på den andre siden, ser vi at det krever bevisste miljøterapeuter. Den ansatte må bruke dette spillerommet til å skape anerkjennende relasjoner, samtidig som målet med oppholdet og behandlingen skal oppnås. Akkurat i dette spenningsfeltet mener jeg relasjonens kraft ligger. Klarer vi oppnå god relasjon til ungdommen, vil ungdommen gradvis kunne bli klar til en endring. Ungdommene trenger forutsigbarhet, tilgjengelighet, åpenhet og ærlighet. Har de voksne rundt seg de kan stole på og føler tillit til vil de ha lettere for å åpne seg. Dette samsvarer også med traumebevisst omsorg sin visjon, trygghet og relasjon må være på plass før man kan arbeide med følelsesregulering. Bath har viktige poeng i sin kritiske artikkel om synet på traumebevisst omsorg. Traumbegrepet har fort blitt svaret på alt, og vi glemmer hva ungdommen egentlig trenger. Det er viktig at vi ikke setter merkelapp på barna, men ser helheten. Ser vi kun traumbegrepet skrevet i pannen, er det fort å glemme det egentlige arbeidet. Som miljøterapeuter skal vi vise forståelse, men vi skal og være med å skape endring i noens liv. Det vil si at vi må tørre å sette grenser, samtidig som vi viser kjærlighet. Dette til sammen vil skape en trygghet, som mange av ungdommene dessverre har hatt mangel på i sin oppvekst.

Gjennom arbeidet med denne oppgaven vil jeg konkludere med at barn og ungdom på institusjon er klare på hvordan de ønsker bli møtt. Hvordan vi som ansatte bruker relasjonens spillerom, er utslagsgivende for arbeidet. Hvordan miljøterapeuter gjennom relasjonen klarer skape trygghet, vise kjærlighet og gi omsorg er av stor betydning. Vi må ha en forståelse for ungdommens atferd, og klare se bak handlingene. Ungdommens behov for en trygg og anerkjennende voksen ligger sentralt i miljøterapien. Samtidig må vi ikke sette merkelapper og overse hvem ungdommen egentlig er. Klarer vi oppnå et gjensidig forhold basert på tillit,

vil ungdommene føle seg trygge nok til å åpne seg. Slik vil det også være mulig å arbeide med endring. Stabile og trygge relasjoner, danner grunnlaget for motivasjon og endring.

### 7.1 Videre forskning

Arbeidet med denne oppgaven har gjort meg nysgjerrig på begrepet «kjærlighet». Nå når begrepet er kommet inn i barnevernloven, er det ulike oppfatninger og meninger om hvordan det skal praktiseres. Som sosionom vil jeg være med å forme mange barn og unges liv i fremtiden. Hvordan jeg og andre praktiserer kravet om «kjærlighet» i arbeidet vårt, vil påvirke arbeidet. Forandringsfabrikken har kommet med mye god kunnskap om hva de ønsker av ansatte i barnevernet. Thrana har forsket på kjærlighetsbegrepet, og funnet frem til mye god informasjon. Likevel er kravet om kjærlighet såpass nytt, at det er mye vi enda ikke vet. Det hadde vært interessant å finne ut hvordan kjærlighets begrepet praktiseres på ulike barnevernsinstitusjoner, og hvordan de skiller mellom den private og den profesjonelle sfæren.

## 8.Litteraturliste

(\* = Selvvalgt pensum) 862 sider

Amble, L., & Dahl-Johansen, C. (2016). *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Universitetsforlaget. \* kap. 4 - 21 sider

Aubert, A.-M., & Bakke, I. M. (2018). *Utvikling av relasjonskompetanse* (2. utg.). Gyldendal.

Barneombudet. (2020). *De tror vi er shitkids*.

<https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/De-tror-vi-er-shitkids.pdf> \*76 sider

Barnevernloven. (1992a). *Lov om barneverntjenester* (Lov-1992-07-17-100)

Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>

Bath, H. (2008a). *Calming together*. Handlekraft.

[24092017\\_calming-together-samregulering-bath\[1748\].pdf](https://www.handlekraft.no/24092017_calming-together-samregulering-bath[1748].pdf) \* 4 sider

Bath, H. (2008b). *The Three Pillars of Trauma-Informed Care*.

[trauma-informed-care.pdf \(uppsala.se\)](https://www.uppsala.se/trauma-informed-care.pdf) \* 5 sider

Bath, H (2017). *The trouble with Trauma*. Scottish Journal of Residential Child Care 2017 – Vol.16, No.1

[https://www.traumebevisst.no/program/kongsgard/filer/Bath\\_H\\_The\\_Trouble\\_with\\_Trauma.pdf](https://www.traumebevisst.no/program/kongsgard/filer/Bath_H_The_Trouble_with_Trauma.pdf) \* 16 sider

Bufdir. (2020). *Nye tall fra SSB: Antall barn som bor i barnevernsinstitusjoner går ned*.

bufdir.no | Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

[https://bufdir.no/aktuelt/nye\\_tall\\_fra\\_ssb\\_antall\\_barn\\_som\\_bor\\_i\\_barnevernsinstitusjoner\\_gar\\_ned/](https://bufdir.no/aktuelt/nye_tall_fra_ssb_antall_barn_som_bor_i_barnevernsinstitusjoner_gar_ned/)

Bufetat. (2020). Bufdir.no | Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

[https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak\\_i\\_barnevernet/Barnevernsinstitusjoner/](https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Barnevernsinstitusjoner/)

Bunkholdt, V., & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal Akademisk.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2018). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Forskningsetikk.

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi/>

Fellesorganisasjonen. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument*.

<https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

- Forandringsfabrikken. (2018). *En kjærlighetsfull barnevernlov*. Forandringsfabrikken. <https://www.forandringsfabrikken.no/en-kjarlighetsfull-barnevernlov> \* 3 sider
- Grinde, T. V., Jakhelln, H., & Sandberg, K. (2015). Barnevernsinstitusjoner. I *Store norske leksikon*. <http://snl.no/barnevernsinstitusjoner>
- Hart, S., & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore og Fonagy*. Gyldendal akademisk. \*40 sider
- Helgesen, L. (2017). *Menneskets dimensjoner* (3. utg.). Cappelen damm akademiske.
- Honneth, A. (2007). *Kamp om anerkjennelse om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Pax. \* kap. 3 og 5 – 175 sider
- Larsen, E. (2018). *Miljøterapi med barn og unge organisasjonen som terapeut* (3. utg.). Universitetsforlaget. \* 50 sider
- Levin, I. (2004). *Hva er sosialt arbeid*. Universitetsforlaget.
- Lillevik, O. G., Landmark, B., & Stokvold, Ø. (2020). *Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: Juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver*. Fagbokforlaget. \* 15 sider
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/%C2%A71#%C2%A71>
- Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Fagbokforlaget. \* Kap 1,2 og 7- 60 sider
- NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov- sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Barne og familie departementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/> \* 7 sider
- Olav Dalland. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). \*264
- Paulsen, V., Aune, J., Melting, J., Stormyr, O., & Berg, B. (2017). Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 94(2), 84–94. [Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet - Nr 02 - 2017 - Tidsskriftet Norges Barnevern - Idunn \(uis.no\)](https://www.uis.no/relasjonen-som-plattform-i-mote-med-ungdom-i-barnevernet-nr-02-2017-tidsskriftet-norges-barnevern) \*12 sider
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Universitetsforlaget.
- Rettighetsforskriften. (2011). *Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon*. (For- 2011-11-15-1103). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-11-15-1103>
- Rienecker, L., Stray Jørgensen, P., Skov, S., & Landaas, W. (2013). *Den gode oppgaven- håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole*. Fagbokforlaget. \* 36 sider

- Scharff Thommessen, C., & Basberg Neumann, C. (2019). *Gode hjelpere kjenner seg selv—Traumebevisst omsorg i arbeid med barn og unge*. \* 15 sider
- Skårderud, F., & Sommerfeldt, B. (2013). *Miljøterapi boken mentalisering som holdning og handling*. Gyldendal akademisk.
- Snl. (2021). Kjærlighet. I *Store norske leksikon*. <http://snl.no/kj%C3%A6rlighet>
- Sommerfeldt, M. B. (2019). Relasjoner mellom barn og voksne på barneverninstitusjoner i Norge. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 96(3), 172–188. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-03-04> \*16 sider
- SSB. (2020). *Statistisk sentral byrå*. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverni/aar/2020-12-01>
- T. Ellingsen, I., Levin, I., Berg, B., & Kleppe, L. C. (2015). *Sosialt arbeid- en grunnbok*. Universitetsforlaget.
- Thrana, H. M. (2008). *Vil jeg bestemme? Om barn og ungdoms medvirkning*. Gyldendal akademisk. \*7 sider
- Thrana, H. M. (2013). Kjærlighet: En kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 90(01), 5–17. [https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/file/pdf/60649169/kjaerlighet\\_en\\_kjernekompetanse\\_i\\_profesjonelt\\_barneverns.pdf](https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/file/pdf/60649169/kjaerlighet_en_kjernekompetanse_i_profesjonelt_barneverns.pdf) \*14 sider
- Thrana, H. M. (2015). *Kjærlighet og sosialt arbeid: En studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis*. Høgskolen i Lillehammer. <https://brage.inn.no/inn-xmloi/handle/11250/282419> \*118 sider
- Thrana, H. M. (2016). Kjærlighetens inntreden i barnevernet – en utfordring for den profesjonelle relasjon? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 93(2), 96–109. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-02-03> \*14
- Aamodt, L. (2014). *Den gode relasjonen* (2. utg.). Gyldendal. \* 16 sider